

PAKATAN KESELAMATAN AMERIKA SYARIKAT-JEPUN: SATU ANALISIS KEPENTINGAN STRATEGIK AMERIKA SYARIKAT DI ERA PASCA PERANG DINGIN

Ravichandran Moorthy dan Rejali Ak Angong¹

Abstract

This article analyses the strategic importance of the United States (US)-Japan security alliance to the US, in the larger framework of Northeast Asia security dynamics in the post-Cold War era. The article is based on the central argument that the US-Japan alliance has displayed dynamism by embracing new challenges that confronts the region in recent decades, thus ensuring its relevancy as an important security alliance. To elucidate the argument, the article is divided into four sections. The first section will briefly discuss the historical reasons for the existence of this alliance. The second section will examine the evolution of US stance towards the alliance during the last two and the current administrations, namely Clinton, Bush and Obama administrations. The third section examines the interplay of US strategic and security interests in response to the emerging security concerns in Northeast Asia, and how it plays into the US's stance towards its security alliance with Japan. The final section will provide a concluding analysis of the relevance of this alliance to the larger interests of the US in the region.

Pengenalan

Dari segi geopolitik, Asia Timur Laut merupakan rantau yang unik di Asia Pasifik. Pertama, keunikan ini disebabkan oleh persaingan kuasa-kuasa besar seperti Amerika Syarikat (AS) dan Kesatuan Soviet pada era Perang Dingin. Kedua, rantau ini mengalami pelbagai konflik ketenteraan seperti krisis nuklear Korea Utara, konflik China-Taiwan yang berterusan dan konflik di Semenanjung Korea telah menimbulkan kesangsian pada situasi keselamatan keseluruhan rantau ini selepas tamatnya Perang Dingin. Bagaimanapun, kehadiran ketenteraan AS melalui pakatan keselamatan AS-Jepun dilihat telah berjaya menghalang berlakunya pertempuran dan konflik ketenteraan yang teruk serta ancaman keselamatan antara negara berseteru. Pakatan keselamatan di antara AS dengan Jepun secara langsung menyumbang ke arah kestabilan dan keselamatan Asia Timur Laut pada era pasca Perang Dingin. Di samping itu, pakatan keselamatan dan kehadiran AS di rantau Asia Timur Laut juga telah menyumbang ke arah pengawalan cita-cita nuklear Korea Utara dan pengawasan yang berterusan ke atas kebangkitan China daripada segi politik, ekonomi dan

ketenteraan. Pakatan keselamatan ini juga telah diperluaskan semasa pentadbiran Presiden Bill Clinton dan telah diteruskan dan diberi perhatian semasa pentadbiran Presiden George W. Bush dan Presiden Barack Obama.

Pakatan keselamatan AS-Jepun mewujudkan satu kedinamikan baru dalam percaturan keselamatan di rantau Asia Timur Laut di era pasca Perang Dingin. AS mengambil kesempatan daripada kekalahan Jepun dalam Perang Dunia Kedua untuk menegakkan kawalan dan mengenakan peraturan jangka panjang bagi menjamin supaya Jepun tidak mampu bangkit semula sebagai sebuah kuasa ketenteraan yang kuat pada masa akan datang. Keupayaan Jepun mencabar kekuatan AS dalam peperangan di lautan Pasifik dan kehancuran pelabuhan Pearl di Hawaii, serta memori kekejaman tentera Jepun semasa perang, meningkatkan tekad AS untuk menyekat sebarang kemungkinan untuk kebangkitan semula ketenteraan Jepun. Perlembagaan Jepun (pasca perang) bulan Mei 1947, yang juga dikenali sebagai perlembagaan MacArthur, ditulis oleh para pegawai AS yang mencorak hubungan luar Jepun yang baru. General MacArthur, Panglima Utama Tentera Bersekutu di Lautan Pasifik meilhamkan Jepun sebagai negara tanpa keupayaan ketenteraan dan tertakluk kepada ketetapan Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu (PBB). Semangat nyahketenteraan (*demilitarization or disarmament*), akibat kekejaman Jepun semasa perang, turut dihajati oleh segolongan besar rakyat Jepun. Mereka mahukan Jepun supaya tidak lagi menggunakan kekerasan sebagai hak negara berdaulat dalam menyelesaikan sebarang konflik antarabangsa. Untuk memenuhi kehendak ini, Artikel 9 Perlembagaan Jepun mensyaratkan bahawa Jepun tidak lagi akan mengekalkan keupayaan ketenteraan darat, laut dan udara, serta keupayaan peperangan yang lain. Perkara ini menyebabkan Jepun berjaya disekat daripada bangkit semula sebagai sebuah kuasa besar ketenteraan. Selepas tahun 1945, berdasarkan doktrin Yoshida², Jepun mula memberi tumpuan kepada pembangunan ekonomi berbanding pembangunan aspek ketenteraan dan keselamatannya.

Penjajahan AS di Jepun berakhir pada tahun 1952 apabila Kongres AS meratifikasi perjanjian perdamaian. Pada masa yang sama AS turut meratifikasi Perjanjian Keselamatan AS-Jepun (*US-Japan Security Treaty*), yang membenarkan tentera AS terus menggunakan pangkalan tentera di Jepun untuk tujuan pertahanan di rantau Timur Jauh dan untuk membantu keselamatan Jepun, sekiranya diminta oleh kerajaan Jepun. Walaupun kerajaan Jepun dan majoriti rakyat menyokong ratifikasi ini, namun terdapat segolongan rakyat yang tidak bersetuju dengan pakatan ini. Mereka merasakan bahawa pakatan ini mengkompromi kedudukan Jepun sebagai negara berdaulat. Lanjutan daripada usaha penyahtenteraan, Jepun tidak terlibat dalam konflik-konflik yang berlaku pada era 1960-an hingga 1980-an. Semenjak tahun 1970, Jepun mementingkan pembangunan ekonomi Jepun berdasarkan Doktrin Fukuda.³ Pada Ogos 1977 di Manila, Takeo Fukuda telah menegaskan bahawa Jepun tidak berhasrat untuk menjadi kuasa besar tentera tetapi membangunkan ekonomi sebagai matlamatnya.⁴ Jepun hanya terlibat di dalam arena politik Asia Pasifik pada tahun 1989 apabila memberikan bantuan dalam aspek kewangan dan perkhidmatan di dalam penyelesaian konflik yang berlaku di Kemboja.

Pakatan keselamatan AS-Jepun juga turut menyumbang kepada usaha global untuk membendung komunisme dan pengembangan Kesatuan Soviet pada era Perang Dingin. Namun keadaan ini menampakkan perubahan pada era pasca Perang Dingin, khususnya dengan kebangkitan negara China sebagai kuasa baru di rantau Asia Timur.

Kebimbangan wujudnya suasana anarki kesan daripada kebangkitan China, ketidaktentuan situasi keselamatan di Semenanjung Korea, krisis China-Taiwan dan perubahan bentuk hubungan dua hala di antara AS dengan Jepun, telah mempengaruhi pemikiran keselamatan berkenaan rantau ini. Justeru itu, penerusan kehadiran ketenteraan AS di Asia Timur Laut melalui pakatan keselamatan dengan Jepun mewujudkan jaminan keseimbangan kuasa dan kepentingan di kalangan aktor-aktor yang mempengaruhi kedinamikan keselamatan rantau ini. Bagi AS dan Jepun, pakatan keselamatan ini pada dasarnya telah mengerat hubungan dua hala antara mereka. Kerjasama yang baik selama empat dekad, komunikasi yang terbuka dan pergantungan pertumbuhan ekonomi merupakan asas kepada manfaat hubungan bersama kedua-dua negara. Keadaan ini jelas di mana Jepun memiliki hubungan ekonomi dan ketenteraan yang erat dengan AS serta mengamalkan dasar luar negara yang berteraskan pakatan keamanan AS-Jepun.⁵ Bagi AS, rantau Asia Timur Laut mempunyai kepentingan geopolitik yang tersendiri. Menurut Michael McDevitt, dasar keselamatan AS terhadap rantau Asia Timur Laut mempunyai enam objektif strategik yang utama, iaitu i) menghalang kebangkitan kuasa serantau, ii) mencegah ancaman dan mengekalkan kestabilan serantau, iii) mengekalkan akses terhadap pasaran dan pelaburan di Asia, iv) mengekalkan kebebasan pelayaran, v) membendung penyebaran senjata pemusnah besar-besaran, dan vii) mempromosi demokrasi.⁶ Dasar keselamatan AS ini menunjukkan bahawa rantau Asia Timur Laut dan Asia Pasifik mempunyai kepentingan yang tersendiri terhadap keselamatan AS.

Artikel ini mengkaji sejauhmana pakatan keselamatan AS-Jepun mempunyai kepentingan strategik kepada AS dalam kerangka keselamatan Asia Timur Laut pada era pasca Perang Dingin. Pakatan keselamatan AS-Jepun merupakan satu konstruksi pasca Perang Dunia Kedua dan jelas memperlihatkan ciri-ciri Perang Dingin. Namun begitu, pakatan ini telah mempamerkan keupayaan untuk menghadapi dan menangani cabaran-cabaran baru di rantau Asia Timur Laut dalam beberapa abad terkini. Keupayaan untuk berubah mengikut keperluan semasa telah menjamin kerelevanannya sebagai pakatan keselamatan yang berfungsi. Perbincangan dalam artikel ini dibahagikan kepada empat bahagian. Bahagian pertama memberi pengenalan kepada kedinamikan pakatan AS-Jepun dalam kerangka keselamatan Asia Timur. Bahagian kedua mengkaji evolusi kepentingan AS dalam pakatan ini semasa pentadbiran Clinton, Bush dan Obama. Bahagian ketiga mengkaji kedinamikan kepentingan strategik dan keselamatan AS sebagai respon kepada kebangkitan isu-isu keselamatan in rantau Asia Timur, dan bagaimana ianya mempengaruhi pendirian AS terhadap pakatan keselamatan dengan Jepun. Bahagian keempat menyimpulkan kerelevanan pakatan ini kepada kepentingan Amerika Syarikat yang lebih besar di rantau ini.

Evolusi Pakatan Keselamatan As-jepun Di Era Pasca Perang Dingin

Tahun 1990-an merupakan satu dekad yang tidak stabil untuk hubungan keselamatan di antara AS dengan Jepun. Dekad ini merupakan suatu jangka masa dimana kedua-dua negara mencari satu prinsip baru untuk menentukan orientasi hubungan dan pakatan keselamatan di antara kedua-dua negara.⁷ Kejatuhan Kesatuan Soviet pada 1989 telah mengakhiri Perang Dingin, dan ini telah merubah kedinamikan hubungan antara negara di dunia. Pakatan keselamatan AS-Jepun merupakan suatu konstruksi untuk menangani permasalahan yang berkaitan dengan Perang Dingin. Oleh itu,

dengan tamatnya Perang Dingin, kontruksi ini mungkin tidak lagi relevan dalam konteks pasca Perang Dingin. Perkara ini telah menimbulkan keperluan yang mendesak dikalangan para pemimpin dan pembuat dasar di Tokyo dan Washington untuk menilai dan menstruktur semula pakatan keselamatan AS-Jepun supaya bersesuaian dengan senario keselamatan di rantau Asia Pasifik dan global pada era pasca Perang Dingin. Perubahan kedinamikan ini telah menyebabkan kedua-dua negara mengkaji semula situasi keselamatan dan kepentingan strategik mereka di rantau ini. Keputusan sama ada untuk mengekalkan atau meninggalkan pakatan ini perlu dibuat berdasarkan beberapa pertimbangan. Pertama, kedua-dua negara perlu mencari satu alasan baru untuk mengekalkan pakatan kerana tiada wujud lagi ancaman daripada Kesatuan Soviet pada era pasca Perang Dingin. Kedua-dua, AS dan Jepun perlu mentakrifkan penstruktur keselamatan kerana wujud pembangunan yang pesat dalam hubungan kerjasama keselamatan serantau di Asia Pasifik sejak penghujung Perang Dingin. Ketiga, Washington dan Tokyo terpaksa menghadapi isu pembaharuan dan penyusunan semula pakatan termasuk persoalan mengenai perkongsian beban di antara kedua-dua pakatan. Kedua-dua negara perlu menentukan bagaimana pakatan itu berubah dalam mengekalkan kerelevanan dan keberkesannya untuk jangka yang panjang pada masa akan datang.⁸

Semasa pentadbiran Presiden Bill Clinton

Semasa pentadbiran Presiden Bill Clinton, dasar luar AS terhadap Jepun banyak tertumpu kepada bidang ekonomi berbanding keselamatan. Clinton yang memenangi pilihanraya presiden menentang Bush telah berikrar untuk membangunkan semula ekonomi AS dengan menyokong konsep keselamatan ekonomi (*economic security*) dan memberi keutamaan dalam urusan dengan Jepun berkaitan isu pergeseran ekonomi. Dengan itu, pertimbangan dan keputusan dasar luar AS terhadap Jepun lebih berorientasikan strategi perdagangan.⁹ Walaupun begitu, hubungan AS dengan Jepun hampir menemui kebuntuan pada mesyuarat yang diadakan pada Februari 1994 di mana Perdana Menteri Hosokawa dan Clinton gagal membuat sebarang perjanjian baru dalam *trade framework talks*. Kegagalan ini telah mewujudkan kebimbangan dikalangan komuniti keselamatan (*security community*) di Asia Pasifik. Konfrontasi AS dan Jepun dalam bidang ekonomi dibimbangi akan melibatkan bidang keselamatan, dan ini akan menghakis asas pakatan di antara kedua-dua negara.¹⁰

Krisis program nuklear Korea Utara juga turut mewujudkan kebimbangan keselamatan kepada AS dan Jepun dalam menentu hala tuju dan masa depan pakatan dua hala di antara kedua-dua pihak. Sekiranya berlaku konflik ketenteraan di Semenanjung Korea, timbul persoalan bagaimana Jepun akan bekerjasama dengan tentera AS dalam operasi menentang Korea Utara. Ramai pakar keselamatan kedua-dua negara bimbang tentang ketidakmampuan pakatan keselamatan AS-Jepun untuk menghadapi ancaman dan kontingensi dalam krisis nuklear Korea Utara. Kemerostan hubungan ekonomi meningkatkan kebimbangan akan Jepun mungkin tidak mampu bekerjasama dengan AS dalam aspek keselamatan. Perkara ini meningkatkan persepsi ancaman di rantau ini kerana Jepun tidak mempunyai keupayaan untuk melindungi negaranya daripada ancaman luar, kerana AS telah menghalang pembangunan semula ketenteraan Jepun. Situasi ini mewujudkan ketidakpercayaan dalam penerusan pakatan keselamatan di antara AS dengan Jepun.¹¹

Kebimbangan ini jelas tertera dalam laporan akhir Suruhanjaya Higuchi (*Higuchi Commission*), yang diserahkan kepada Perdana Menteri Tomiichi Murayama pada Ogos 1994. Laporan ini juga turut mengetengahkan kebimbangan dalam fikiran beberapa pakar keselamatan Jepun mengenai kemerosotan hubungan dan pakatan keselamatan di antara AS dengan Jepun. Kebimbangan wujud kerana Jepun menunjukkan niat akan meningkatkan autonominya dalam bidang keselamatan secara beransur-ansur. Kebimbangan tentang pengurangan peranan pakatan keselamatan AS-Jepun juga wujud semasa pentadbiran Presiden Bush lagi. Semasa pentadbiran Bush dua laporan iaitu Inisiatif Strategik Asia Timur (EASI) pada tahun 1990 dan 1992, telah menjelaskan kebimbangan tentang pengurangan penglibatan AS dalam keselamatan Asia Timur pada masa akan datang. Laporan itu merangka satu proses untuk penyusunan semula dan mengurangkan kehadiran AS di rantau ini pada masa akan datang. Kebimbangan tentang keselamatan di Asia Timur Laut dan kepentingan untuk mengekalkan pakatan keselamatan telah menyebabkan AS dan Jepun memulakan proses penilaian dan penyusunan semula pakatan di antara kedua-dua negara dengan mengadakan siri perbincangan bermula September 1994. Pada November 1995, Washington dan Tokyo telah bersetuju untuk memperbaharui pakatan dua hala bagi mengekalkan keamanan dan kestabilan rantau Asia Timur Laut dan Asia Pasifik. Persetujuan ini dicapai semasa pertemuan di antara Murayama dan Clinton semasa Sidang Kemuncak Tahunan APEC di Osaka. Pada pihak AS, perakuan untuk memperbaharui pakatan keselamatan ini dibuat melalui *East Asian Strategic Review* (EASR) atau juga dikenali sebagai Laporan Nye di Pentagon pada Februari 1995. Manakala di Jepun, perakuan dibuat melalui *New National Defense Program Outline* (NDPO) pada November 1995.¹² Pengumuman rasmi perlanggungan pakatan keselamatan AS-Jepun dibuat melalui satu deklarasi bersama AS-Jepun pada 17 April 1996 oleh Perdana Menteri Ryutaro Hashimoto dan Clinton. Deklarasi ini dikenali sebagai *Japan-US joint declaration on security-alliance for the 21st century* di Tokyo.¹³

Melalui tanggungjawab pakatan AS-Jepun ini, kedua-dua negara bersetuju untuk menggalakkan kerjasama dan mengekalkan kepercayaan di antara negara-negara serantau dengan kerjasama keselamatan pelbagai hala (*multilateral security cooperation*) berdasarkan susunan serantau. Menjelang penghujung tahun 1996, pakatan AS-Jepun telah berjaya meredakan kebimbangan Jepun tentang komitmen AS terhadap keselamatan Asia Timur dan pertahanan Jepun pada masa akan datang. Laporan Nye telah mengisytiharkan komitmen AS untuk mengekalkan kestabilan yang berterusan di rantau ini dengan menempatkan 100,000 tentera pada masa depan. Perdana Menteri Ryutaro dan Clinton turut mengesahkan bahawa pakatan AS-Jepun sebagai asas untuk mencapai objektif keselamatan umum, memelihara kestabilan dan kemakmuran persekitaran untuk rantau Asia Pasifik ke arah abad 21.¹⁴ AS dan Jepun telah membentuk 'Garis panduan Baru untuk Kerjasama Pertahanan AS-Jepun' (*The new guidelines for US-Japan defense cooperation*) pada September 1997, bertujuan untuk mewujudkan kerjasama keselamatan bersama yang lebih berkesan sekiranya berlaku ancaman di dalam kawasan Jepun. Diet Jepun telah menggunakan *Contingency Laws* pada Mei 1999 dan *Ship Inspection Laws* pada November 2000 untuk pelaksanaan garis panduan baru. Pada September 2000 di New York, semasa mesyuarat *US-Japan Security Consultive Committee (the Two-Plus-Two meeting)*, kedua-dua pihak bersetuju untuk mewujudkan mekanisme penyelarasan yang akan berfungsi sebagai satu

kerangka kerja perundingan bersama, yang turut menyelaraskan dasar di antara kedua-dua negara untuk menjalankan operasi bersama dan lain-lain kerjasama keselamatan.¹⁵

Semasa pentadbiran Presiden George W. Bush

Pakatan keselamatan AS dengan Jepun semasa pentadbiran Presiden George W. Bush lebih menumpukan kepada keselamatan Jepun dan keamanan serta kestabilan di rantau Asia Pasifik. Hubungan kerjasama yang rapat berdasarkan pakatan keselamatan telah memainkan peranan yang penting dan berkesan dalam mengekalkan kestabilan dan keselamatan serantau walaupun terdapat cabaran global dan perubahan persekitaran keselamatan. Pada 30 Jun 2001, Bush dan Perdana Menteri Koizumi bersetuju mewujudkan dialog strategik dua hala pada dua peringkat. Pertama, di peringkat timbalan menteri berkenaan perkara strategik dan global, dan kedua di peringkat Jawatankuasa Kecil Keselamatan (*Subcommittee for Defense Cooperation*) berhubung isu keselamatan dua hala.¹⁶ Sesi dialog strategik ini telah meningkatkan kerjasama dalam pakatan dalam menangani isu-isu di Asia Timur Laut. Dialog ini juga dilihat dapat memperkukuhkan pakatan dan mewujudkan kepercayaan yang diperlukan dalam mengekalkan kerelevanan pakatan. Dalam konteks ini, AS dan Jepun mengkaji peranan dua hala, misi dan keupayaan tentera AS dan *Japan Self Defence Forces (JSDF)* untuk bertindakbalas terhadap pelbagai cabaran keselamatan. Penekanan utama diletakkan kepada pertahanan Jepun dan tindakbalas terhadap situasi-situasi di kawasan sekeliling Jepun termasuk ancaman baru dan lain-lain kontingensi. Keduanya, merujuk kepada usaha untuk meningkatkan keselamatan persekitaran antarabangsa seperti penyertaan di dalam aktiviti-aktiviti kerjasama keselamatan antarabangsa.¹⁷ Jelas, dalam menjamin kerelevannya, kerjasama pakatan AS-Jepun dipertingkatkan dan diperbaharui mengikut perubahan dan keadaan persekitaran keselamatan di Asia Pasifik dan antarabangsa.

Kejadian serangan pengganas pada 11 September 2001 ke atas AS iaitu tiga hari selepas sambutan ulang tahun ke 50 pakatan AS- Jepun turut memperlihatkan penglibatan Jepun. Walaupun kejadian tersebut tidak melibatkan keselamatan Jepun dan pakatan AS-Jepun secara terus, namun atas semangat pakatan tersebut Koizumi telah bertindak menyokong dan memberi bantuan kepada AS yang mengetuai perang menentang pengganas. Pada 19 September 2001, Koizumi mengumumkan tujuh program utama untuk bertindak ke atas krisis tersebut, termasuk menghantar *JSDF* ke luar negara bagi menyediakan bantuan logistik kepada tentera AS dalam perang menentang pengganas dan melindungi pangkalan tentera AS di Jepun dengan menggunakan *JSDF*.¹⁸ Sokongan dan bantuan Jepun ini telah menunjukkan bahawa pakatan keselamatan AS dengan Jepun masih relevan bagi kedua-dua negara di dalam memberikan tindakbalas terhadap sekutu yang menghadapi krisis. Tindakan dan bantuan Jepun telah mendapat pengiktirafan daripada kerajaan AS. Presiden Bush dalam ucapannya di *Diet* Jepun pada 19 Februari 2002 telah menyatakan bahawa:

Japanese and America are working to find and disrupt terrorist cells. Your diplomats helped build a worldwide coalition to defend freedom. Your Self Defense Forces are providing important logistical support. And your generosity is helping to rebuild a liberated Afghanistan. Your response to the terrorist threat has

demonstrated the strength of our alliance, and the indispensable role of Japan that is global, and that begins in Asia. The success of this region is essential to the entire world, and I'm convinced the 21st century will be the Pacific century. Japan and America share a vision for the future of the Asia Pacific region as a fellowship of free Pacific nations...Realizing this vision-a fellowship of free Pacific nations-will require Japan and America to work more closely together than ever. Our responsibilities are clear. Fortunately, our alliance has never been stronger.¹⁹

Pengiktirafan daripada Presiden Bush ini membuktikan bahawa AS masih memerlukan dan mementingkan pakatan keselamatan dengan Jepun bagi menangani isu-isu keselamatan di Asia Timur Laut dan Asia Pasifik. Tindakan Jepun yang aktif menyokong AS di dalam perang menentang penganas telah meningkatkan kepercayaan dan sokongan di antara kedua-dua negara terhadap pakatan tersebut. Bantuan dan sokongan ini telah menyebabkan Jepun mula memainkan peranan yang lebih besar dalam percaturan keselamatan serantau,²⁰ malah ada pakar yang berpendapat bahawa peranan ini adalah selari dengan peranan Washington dalam isu keganasan ini.²¹ Era pasca 9/11 juga menyaksikan pakatan AS-Jepun menjadi semakin teguh berbanding dengan era awal selepas tamat Perang Dingin. Sebagai reaksi kejadian 9/11, AS mengeluarkan 'Strategi Keselamatan Kebangsaan' pada 17 September 2002, sebagai dasar pertahanan negara bagi memerangi keganasan dan ketidakcambahan senjata pemusnah (*non-proliferation of WMD*).²² Walau bagaimanapun, AS memerlukan pakatan keselamatan dengan Jepun untuk tujuan ini. Menurut Presiden Bush, walaupun AS mempunyai keupayaan dari segi ketenteraan namun AS tidak boleh menyelesaikan kesemua isu antarabangsa seperti keganasan dan percambahan *WMD* secara bersendirian. AS mengiktiraf kerjasama antarabangsa sebagai langkah untuk menyelesaikan isu-isu ini dengan meningkatkan nilai-nilai bersama antara negara-negara bersekutu.²³ Peningkatan kerjasama ini jelas dalam hubungan AS-Jepun dalam era selepas 9/11. Sebagai contoh, semasa Mesyuarat Jawatankuasa Perunding Keselamatan pada Disember 2002, AS dan Jepun telah berunding berkenaan penyesuaian hala tuju pakatan AS-Jepun beserta dengan membangunkan pilihan (*options*) yang sesuai dengan perubahan keadaan keselamatan rantau dan global. Pada 19 Februari 2005, mesyuarat jawatankuasa ini telah membuat perakuan tentang pencapaian dan pembangunan dalam dasar keselamatan dan pertahanan yang berkaitan dengan peranan, misi dan keupayaan AS dan Jepun termasuk kerjasama dua hala dalam aktiviti-aktiviti antarabangsa. Aktiviti-aktiviti antarabangsa yang dimaksudkan adalah seperti perang menentang keganasan, pertambahan inisiatif keselamatan, bantuan ke Iraq dan bantuan bencana tsunami di Lautan India dan gempa bumi di Asia Selatan, garis panduan program pertahanan kebangsaan Jepun pada Disember 2004, kemajuan dalam kerjasama pertahanan misil balistik (BMD), perundangan Jepun berkaitan dengan kontingensi, peralihan rancangan *JSDF* untuk operasi bersama yang baru, transformasi dan penyusunan semula dalam tentera AS.²⁴

Pentadbiran Presiden Barrack Obama

Walaupun pentadbiran Obama masih baru namun kepentingan strategik rantau Asia Timur Laut jelas dalam pernyataan-pernyataan dasar luar Washington berkenaan

rantau ini. Bagi pentadbiran Obama, pakatan keselamatan AS-Jepun masih relevan dan penting kepada kepentingan AS dan kepada kedinamikan hubungan antarabangsa di rantau Asia Timur. Perkara ini jelas dalam kempen pilihanraya Presiden, dimana Obama mengakui kepentingan pakatan ini dan menegaskan komitmen untuk memperbaiki pakatan dan meningkatkan keupayaan pakatan tersebut demi menjamin keselamatan AS dan rantau Asia Timur. Perkara yang sama ditegaskan oleh Hillary Clinton, Setiausaha Negara AS, kepada Nakasone, Menteri Luar Jepun melalui perbualan telefon, beberapa hari selepas beliau dilantik sebagai Setiausaha Negara. Ancaman keselamatan di rantau ini, akibat program pembangunan nuklear Korea Utara, krisis China-Taiwan, masalah hubungan China-Jepun, kebangkitan China di rantau Asia Timur dan pengaruh China di Asia Tenggara dilihat mengancam kepentingan AS dan Jepun. Senario keselamatan ini memerlukan penglibatan AS, khususnya melalui pakatan keselamatan AS-Jepun. Malah pengukuhan pakatan AS-Jepun dilihat perlu kerana tahun 2010 merupakan tahun ke-50 bagi *US-Japan Treaty of Mutual Cooperation and Trust*.

Pengukuhan dan peningkatan keupayaan pakatan keselamatan ini menjadi salah satu agenda utama pentadbiran Obama. Hal ini jelas dalam permasalahan yang timbul daripada pangkalan tentera AS di Okinawa. Walaupun wujud desakan dan kritikan hangat daripada sebahagian masyarakat Jepun tentang kelakuan tentera AS namun kerajaan Jepun terus menyokong penempatan tentera AS di tanah Jepun atas alasan keselamatan nasional. Washington kerap menggesa Tokyo supaya berpegang pada perjanjian AS dan Jepun pada tahun 2006²⁵ mengenai penyusunan semula tentera AS di Jepun. AS melihat ini sebagai cara terbaik untuk mempertahankan Jepun dan kestabilan rantau Asia Pasifik.²⁶ Malah pada 19 Mei 2010, Perdana Menteri Jepun, Yukio Hatoyama telah bersetuju dengan perjanjian tahun 2006 untuk memindahkan pangkalan tentera AS ke lokasi lain dari Okinawa. Pada 23 Mei 2010, Hatoyama mengumumkan pangkalan tentera di Okinawa akan dipindahkan ke kawasan Henoko, utara Okinawa selari dengan perjanjian yang dipersetujui kedua-dua negara pada tahun 2006. Hatoyama juga menegaskan bahawa kehadiran tentera AS di Jepun adalah penting untuk keselamatan nasional kerana perkembangan terbaru di Semenanjung Korea menunjukkan tahap keselamatan di Asia Timur masih rendah.²⁷ Perlu dinyatakan bahawa gesaan dan permintaan AS supaya Jepun akur kepada perjanjian pada tahun 2006 menunjukkan kepentingan pakatan ini kepada AS dan Jepun. Kerjasama AS-Jepun ini juga boleh dilihat daripada siri rundingan dalam hal keselamatan nasional dan serantau. Sebagai contoh, satu rundingan telah dibuat di Hawaii di antara Hillary Clinton dan Menteri Luar Jepun, Katsuya Okada pada Januari 2010 untuk membincangkan isu-isu hubungan dua hala. Hillary Clinton juga menyatakan bahawa pakatan di antara Amerika Syarikat dengan Jepun merupakan asas utama kepada penglibatan Amerika Syarikat di rantau ini.²⁸ Kerjasama ini telah membuktikan bahawa pakatan AS-Jepun adalah masih penting dan relevan bagi AS dalam pentadbiran Obama.

Kedinamikan Keselamatan Asia Timur Laut

Keadaan keselamatan yang sering bergolak di rantau Asia Timur Laut telah menyebabkan AS mengambil tindakan berhati-hati bagi mengelakkan teretusnya konflik ketenteraan yang besar. Ancaman keselamatan terutamanya daripada Korea Utara merupakan masalah keselamatan yang serius kepada negara serantau.

Persaingan antara beberapa kuasa besar seperti AS, China, Jepun dan Korea Selatan untuk mencari pengaruh, menjadikan rantau ini lebih bergolak. Melihat situasi dan perkembangan ini, AS telah mengambil beberapa tindakan dalam pertimbangan strategiknya di rantau Asia Pasifik. Perkara pertama yang menjadi keutamaan AS ialah untuk mengurangkan kemungkinan menjadi sasaran serangan nuklear dari mana-mana negara serantau. China dan Korea Utara adalah negara kuasa nuklear yang tidak mempunyai hubungan yang baik dengan AS. Kebangkitan negara-negara ini dalam arena percaturan nuklear di Asia Timur meningkatkan dilema keselamatan terhadap kepentingan AS dan sekutunya dirantau ini. Pertimbangan strategik kedua AS di Asia Pasifik adalah untuk menghalang kebangkitan kuasa hegemoni lain yang boleh menyekat kepentingan strategik dan pasaran AS.²⁹ Kedua-dua perkara ini menjadi pertimbangan utama kepada dasar keselamatan AS di rantau ini.

Menurut Douglas T. Stuart dan William T. Tow, dasar keselamatan AS di Asia Pasifik termasuklah mencegah serangan ke atas sekutu serantau yang mana akan menguji kredibiliti berterusan AS dalam menawarkan komitmen pencegahan (*deterrent*), bekerja ke arah ketakcambahan senjata nuklear atau lain-lain senjata pemusnah besar-besaran (*WMD*), mengelakkan peningkatan krisis serantau yang boleh melibatkan tindakan ketenteraan AS dan menjalankan langkah-langkah untuk memperkukuhkan keselamatan ekonomi.³⁰ Untuk merealisasikan objektif-objektif ini, AS memberi perhatian yang serius kepada pakatan keselamatan AS-Jepun, yang menjadi wahana utama kepentingan serantau AS. Ini ditambah pula dengan hubungan yang baik AS dengan Taiwan dan Korea Selatan. Washington menyedari bahawa kehadirannya di Asia Pasifik, antara lainnya adalah untuk menjaga kepentingannya dan negara sekutunya. Dalam satu laporan yang bertajuk *United States security strategy for the East Asia Pacific region*, AS telah mengetengahkan tiga prinsip asas kehadiran mereka di Asia Pasifik. Prinsip pertama adalah untuk mengukuhkan pakatan bagi mengenalpasti dasar baru pasca Perang Dingin. Keduanya adalah untuk mengekalkan kewujudan pangkalan tentera AS di Asia Pasifik yang berperanan dalam cegah rintang (*deterrent*) negara seteru seperti Korea Utara, di samping memastikan penglibatan berterusan AS di Asia Pasifik. Ketiganya adalah untuk memantau perkembangan institusi serantau, dengan tujuan untuk memastikan negara-negara serantau tidak mengambil bahagian dalam sesuatu perjanjian atau persefahaman dengan sekutu AS.³¹

Pakatan keselamatan AS dengan Jepun merupakan tunggak (*linchpin*) kepada dasar keselamatan AS di Asia.³² Di samping itu, pakatan keselamatan kedua-dua negara telah diperkukuhkan lagi melalui garispanduan untuk kerjasama pertahanan AS-Jepun yang diperbaharui pada tahun 1997. AS telah memainkan peranan yang penting di dalam melindungi keselamatan Jepun sehingga membolehkan Jepun pulih daripada kekalahan pada Perang Dunia Kedua dengan memberikan tumpuan kepada pembangunan ekonominya. Jepun telah muncul sebagai salah sebuah kuasa utama dunia dengan kepesatan pembangunan dan pertumbuhan ekonominya. Hubungan Jepun dengan AS melalui pakatan keselamatan ini telah membantu Jepun kembali menjadi pemimpin di peringkat antarabangsa.³³ Jepun memainkan peranan yang aktif di dalam memberikan bantuan dan sokongan kepada AS dalam menjayakan misi menjaga keamanan dan keselamatan antarabangsa. Pakatan keselamatan ini juga telah membuka jalan kepada penempatan tentera AS di rantau Asia Pasifik. Menurut Colin Powell, Mantan Setiausaha Pertahanan AS, pakatan ini berperanan mewujudkan kestabilan serantau dan memungkinkan tindakbalas terhadap sebarang ancaman

daripada rejim yang agresif. Powell turut menyatakan bahawa AS dan Jepun tidak akan mengubah pakatan yang wujud ini, dan beliau berpendapat bahawa tiada pemimpin atau rakyat Jepun yang akan membenarkan kestabilan itu diganggu.³⁴

Menghalang kebangkitan China sebagai kuasa serantau

Kebangkitan China sebagai kuasa serantau selepas tamatnya Perang Dingin telah menimbulkan kebimbangan kepada AS dan negara-negara lain di Asia Pasifik. Kebimbangan ini wujud daripada persepsi umum yang dikenali sebagai *China Threat Perception*, yang mengandaikan China mampu mencabar kedaulatan dan mendominasi negara-negara di rantau Asia Pasifik. Bagi AS, kebangkitan China sebagai kuasa ekonomi dan ketenteraan serantau dianggap menggugat kepentingannya di Asia Timur. Ini kerana bagi AS tiada negara di Asia yang lebih menentang kehadirannya di Asia Pasifik melainkan China. Dalam pada itu, China, sebagai salah satu kuasa Asia, kini semakin diterima oleh para pemimpin serantau, terutamanya kerana kepesatan perkembangan ekonomi dan perdagangan serantau. Pengaruh China tidak terhad kepada rantau Asia Timur Laut sahaja, malah China juga turut memperluaskan lingkungan pengaruhnya ke atas negara-negara di Asia Tenggara. Pada tahun 1995, China telah mengeluarkan kenyataan mengenai keutamaan strategiknya melalui Keselamatan Kebangsaan China (*China's National Security*). Dokumen ini menjelaskan bahawa Beijing mengkehendaki suasana keselamatan serantau dan global yang lebih stabil bagi melindungi dua kepentingan utamanya iaitu; i) melindungi kedaulatan kebangsaan China, dan ii) tidak mengganggu pertumbuhan ekonomi China. Untuk merealisasikan dua kepentingan utama ini, China telah menetapkan pencapaian empat objektif yang spesifik iaitu; i) menyelesaikan masalah integriti kewilayahan, ii) merealisasikan potensi penuh ketenteraan China, iii) membangunkan ekonomi China dengan bersaing dengan industri negara yang lebih maju dan, iv) memenuhi matlamat ideologi China dalam revolusi dunia sosialis.³⁵

Sejak kemerdekaan pada 1949 dan kemasukannya dalam Organisasi Perdagangan Dunia (*WTO*), China telah muncul sebagai kuasa besar serantau (*regional power*) dalam aspek politik, ekonomi dan ketenteraan. Daripada aspek pembangunan ketenteraan, China berhasrat untuk muncul sebagai kuasa serantau yang berpengaruh berlandaskan kepada tiga prinsip asas, iaitu; i) bersifat tindakbalas (*reaction*) dalam pembangunan ketenteraan, ii) mewujudkan cegah rintang (*deterrence*) dan iii) mewujudkan keseimbangan kuasa melalui pembangunan ketenteraannya. Demi mencapai hasrat ini, China telah mengubah dasar ketenteraannya daripada doktrin mempertahankan sempadannya daripada dicerobohi (*frontier defence*) kepada doktrin pertahanan aktif yang turut melibatkan strategi yang bersifat serangan dan pertahanan untuk memastikan keselamatan China.³⁶ Di samping itu, faktor pertumbuhan ekonominya, struktur imbalan kuasa di Asia Timur dan hubungan merentas selat (*cross straits relations*) dengan Taiwan turut mempengaruhi pengembangan kuasa ketenteraan China. Senario keselamatan di rantau ini telah menyebabkan China meningkatkan peruntukan perbelanjaan dalam pembangunan sistem pertahanannya. Sejak tahun 2000, China meningkatkan perbelanjaan ketenteraannya berbanding dengan negara-negara serantau yang lain. Bagi China, peningkatan ini wajar untuk pembangunan keupayaan (*capability*) pertahanannya untuk menghadapi kemungkinan kemerdekaan Taiwan, ancaman AS dan ancaman-ancaman serantau yang lain.

Dalam masa yang sama, peningkatan keupayaan ini juga bertujuan untuk memitigasi mencabar pakatan keselamatan AS-Jepun di Asia Timur Laut. China berpendapat bahawa AS cuba menghalang kebangkitan dan pengaruhnya melalui kehadiran dan penempatan tentera AS di Jepun. China bimbang bahawa AS akan cuba menjadi kuasa hegemoni di rantau ini, terutamanya melalui pakatan keselamatan AS-Jepun. Oleh itu China menolak pengaruh AS melalui pakatannya dengan Jepun. Sebagai alternatif, China mencadangkan kerjasama keselamatan yang berbentuk pelbagai hala (*multilateral*) di Asia Pasifik. Bagi China, penglibatan dalam kerangka pelbagai hala mampu mengurangkan kepentingan AS dan melonjakkan imej China sebagai satu kuasa serantau yang bertanggungjawab. Reaksi China ini mewujudkan cabaran kepada kehadiran ketenteraan AS di rantau Asia Pasifik.³⁷ AS sedar bahawa China merupakan satu-satunya negara yang mampu menggugat dan mencabar kedudukannya di rantau ini. Oleh itu, AS menggunakan pakatan keselamatan AS-Jepun untuk menjustifikasikan kehadiran tenteranya di rantau ini. Pakatan ini turut berperanan untuk mengimbangi kebangkitan China daripada segi politik, ekonomi dan ketenteraan. Di samping itu, pakatan keselamatan ini juga bertujuan untuk melindungi Jepun daripada ancaman atau serangan kuasa serantau seperti China, Rusia dan Korea Utara. Oleh itu, dalam konteks kebangkitan China, pakatan keselamatan ini masih penting dan relevan bagi AS dan Jepun.

Menangani Dilema Keselamatan Jepun

Jepun juga ingin mewujudkan keseimbangan kuasa di rantau Asia Timur Laut dan di Asia Pasifik. Hasrat ini mula diterjemahkan melalui pakatan keselamatan AS-Jepun, yang membantu mengimbangi kuasa-kuasa serantau yang lain seperti China, Rusia dan Korea Utara. Jepun menganggap negara-negara ini mengancam keselamatan dan kepentingan nasionalnya. Semenjak Perang Dingin, objektif utama dasar keselamatan Jepun adalah untuk mengimbangi ancaman komunis China dan Kesatuan Soviet serta menangani ancaman nuklear Korea Utara. Dengan mengadakan pakatan keselamatan dan melaksanakan dasar luar yang menyokong peranan AS di rantau ini, secara langsung keselamatan Jepun mula menjamin. Sejak penglibatan Jepun dalam peperangan di Pasifik dalam Perang Dunia Kedua, hubungan Jepun dengan negara-negara serantau menjadi semakin keruh. Kekejaman tentera Jepun dalam ekspedisi peperangan di China dan di Semenanjung Korea, masih menjadi titik hitam dalam hubungan Jepun dengan jirannya. Isu-isu seperti memori kekejaman tentera Jepun, lawatan tahunan perdana menteri Jepun ke makam Yakusuni, yang turut memakamkan penjenayah perang Jepun dan dakwaan penyelewangan fakta penglibatan Jepun dalam Perang Dunia Kedua dalam buku teks sekolah, telah menghasilkan reaksi negatif daripada jiran-jiran Jepun, khususnya negara China. Perlu ditegaskan bahawa, sejak beberapa dekad kebelakangan ini, khususnya sejak pembukaan ekonomi China, syarikat-syarikat Jepun menjadi pelabur asing terbesar di China. Namun begitu, kesalingbergantungan (*interdependency*) ekonomi ini tidak berjaya mengurangkan konflik yang muncul dari masa kesemasa (*periodic conflicts*) antara Jepun dan China.

Ancaman keselamatan terhadap Jepun semakin jelas, khususnya dengan pembangunan senjata nuklear dan ketenteraan China dan Korea Utara. Bagi Jepun, hubungan serantau yang bergolak dan pembangunan ketenteraan telah mewujudkan dilema keselamatan di rantau Asia Timur, dan turut meningkatkan kemungkinan

konflik bersenjata dirantau ini. Situasi ini dikeruhkan lagi dengan tindakan China menempatkan tenteranya di pulau-pulau yang berhampiran dengan Jepun dan mengadakan latihan ketenteraan berdekatan dengan kawasan pesisiran Jepun. Bagi Jepun, tindakan ini merupakan provokasi China terhadap keselamatan dan kedaulatan negaranya. Di samping itu, ketegasan China dalam membuat tuntutan ke atas wilayah di Laut China Selatan telah menimbulkan kebimbangan kepada Jepun kerana laluan di Laut China Selatan merupakan laluan yang sangat penting bagi perdagangan Jepun. Percubaan dominasi China di Laut China Selatan lebih menyerlah apabila China mengemukakan tuntutan ke atas semua item yang berada di dalam lingkungan wilayahnya.³⁸ China menuntut 2.7 juta kilometer wilayah maritim yang melibatkan tuntutan ke atas Kepulauan Spratly dan Taiwan. Isu tuntutan ini telah menimbulkan ketegangan dan konfrontasi baru di antara negara-negara di Asia Pasifik dengan China.³⁹ Jepun juga pernah terlibat di dalam pertikaian tuntutan wilayah ke atas Pulau Sensaku dengan China, pertikaian Pulau Tokdo dengan Korea Utara dan pertikaian Wilayah Utara iaitu Pulau Habomai, Shikotan, Kunashiri dan Hokkaido dengan Rusia. Tindakan China menjadikan Pulau Hainan, Pulau Woody, Pulau Mischief Reef dan Spratly sebagai tempat menempatkan pesawat dan mengukuhkan kubu pertahanan telah menunjukkan China ingin mengawasi Laut China Selatan dan tidak teragak-agak untuk menggunakan tindakan ketenteraan sebagai alat diplomasi.⁴⁰ Kebimbangan juga wujud kerana pada Februari 1992, apabila *China's National People's Congress* meluluskan *The law of the territorial seas and their contiguous waters of the People's Republic of China* yang memberi mandat dan kebenaran kepada *People's Liberation Army (PLA)* untuk menggunakan ketenteraan jika perlu bagi meningkatkan sokongan dalam tuntutan kewilayahan China terutamanya sempadan strategik di Laut China Selatan.⁴¹

Para pemimpin negara China telah menyenaraikan beberapa kepentingan keselamatan utamanya di Asia. Kepentingan ini termasuklah melindungi keselamatan sempadan China, melindungi tuntutan wilayahnya, persediaan menentang kemungkinan konflik wilayah di Taiwan, Korea atau di mana-mana yang boleh memaksa China terlibat di dalam konfrontasi ketenteraan yang tidak diperlukannya, pembendungan kemungkinan kebangkitan kekuatan ketenteraan dan geopolitik ketidakbergantungan Jepun.⁴² Hasilnya, pada pertengahan tahun 1990, China muncul sebagai negara yang mempunyai kekuatan ketenteraan yang terbesar selepas AS dan telah meningkatkan pembangunan senjata nuklearnya. Program permodenan ketenteraan China ini adalah sebagai persediaan untuk sebarang kontingensi ke atas keselamatannya. Pada tahun 2002, Laporan Strategi Keselamatan Kebangsaan Amerika Syarikat turut menyatakan bahawa pembangunan dan peningkatan keupayaan ketenteraan China boleh memberikan ancaman kepada negara-negara jirannya. Peningkatan dalam kemampuan dan kekuatan ketenteraan China mungkin boleh mengancam keselamatan Taiwan dan tentera AS yang beroperasi di Selat Taiwan pada masa akan datang.⁴³ Bagi Jepun, pakatan keselamatan dengan AS ini merupakan cara yang berkesan untuk mengimbangi kuasa dan mengimbangi ancaman China and sekutunya Korea Utara.

Ancaman nuclear Korea Utara

Korea Utara merupakan satu-satunya negara di dunia yang bertingkahtaku mirip era Perang Dingin (*last bastion of the Cold War*). Perang Korea pada 1951, merupakan perang

ideologi antara Korea Selatan yang berfahaman demokrasi dan Korea Utara yang berfahaman sosialis ketenteraan. Perang ini turut menyaksikan penglibatan kuasa-kuasa Perang Dingin, iaitu AS yang menyokong Korea Selatan dan China yang menyokong Korea Utara. Perang ini telah membawa kehancuran ibunegara Korea Utara, Pyongyang dan membawa kepada pemisahan Korea Utara dan Korea Selatan di garislintang 38 darjah utara. Perang ini secara teknikalnya belum tamat sehingga hari ini, tetapi ianya merupakan gencatan senjata yang tertua di dunia. Konflik yang berlanjutan tanpa penjanjian damai ini mengeruhkan keadaan keselamatan di Semenanjung Korea dan menggugat kestabilan rantau Asia Timur Laut. Tingkahlaku provokatif Korea Utara terhadap Korea Selatan, Jepun dan AS dengan keengganannya untuk mengambil jalan diplomasi dan perundingan bagi penyelesaian konflik, menjadi rantau ini bergolak. Korea Utara kerap bersikap tidak menghormati perjanjian-perjanjian perdamaian yang ditandatangani sebelumnya dan menggunakan ugutan ketenteraan ke atas negara-negara lain.

Senario keselamatan di Korea Utara semakin meruncing apabila Korea Utara menjalankan ujian senjata nuklear *Nodong I* yang terjatuh di kawasan Kepulauan Noto, Jepun pada Mei 1993. Pada Ogos 1998, Korea Utara menguji peluru berpandu jenis *Intercontinental Ballistic Missile (ICBM) Taepodong I*, yang dilancarkan melalui ruang udara Jepun di Selat Tsugaru dan serpihannya telah jatuh di kawasan Jepun. Seterusnya pada 10 Februari 2005, Korea Utara mengisytiharkan bahawa negaranya mempunyai senjata nuklear dan menarik diri daripada perundingan enam pihak yang dianjurkan oleh China untuk mencari penyelesaian diplomatik kepada isu tersebut. Korea Utara turut menarik diri daripada Perjanjian Tidak Kecambah Nuklear (*Nuclear Non-Proliferation Treaty*). Tindakan ini telah meningkatkan kemungkinan berlakunya konflik nuklear di rantau ini. Cita-cita nuklear Korea Utara, pada dasarnya adalah untuk pertahanan diri dan untuk mengimbangi tekanan AS, khususnya pentadbiran Bush, yang sentiasa cuba mengasing dan menekan Korea Utara. Bagi Korea Utara, isu nuklear digunakan sebagai alat perundingan (*bargaining chip*) dalam interaksinya dengan AS. Misalnya pada 19 September 2005, Korea Utara mengisytiharkan bahawa ianya akan kembali ke meja perundingan dan bersetuju melupuskan kesemua senjata nuklear dan kemudahan nuklear yang sedia ada. Korea Utara juga bersetuju menyertai semula Perjanjian Tidak Kecambah Nuklear (*Nuclear Non-Proliferation Treaty*) dan menerima kembali pemeriksaan Agensi Tenaga Atom Antarabangsa (IAEA) ke atas fasiliti nuklearnya. Sehari selepas pengisytiharan ini, iaitu pada 20 September 2005, Korea Utara mengubah pendiriannya dan menegaskan bahawa ia tidak akan melupuskan senjata nuklearnya atau menyertai Perjanjian Tidak Kecambah Nuklear (*Nuclear Non-Proliferation Treaty*) semula sehingga dibekalkan dengan Reaktor Air Ringan (*Light Water Reactor*), sebagaimana peruntukan dalam *Agreed Framework* yang ditandatangani pada tahun 1994. Sikap kerap menukar pendirian dan tidak menghormati perjanjian-perjanjian sebelumnya, menyebabkan Korea Utara dianggap sebagai negara gasar (*rogue nation*) oleh negara-negara lain. Keengganannya Korea Utara untuk mematuhi norma-norma hubungan antara negara dan sikap provokasi serta permusuhan yang ditunjukkan, menyukarkan hubungan yang bermakna dengan negara ini.

Sikap provokasi ini memuncak semula apabila Korea Utara, pada 5 Julai 2006, melancarkan enam peluru balistik (*ballistic missiles*) dan salah satu daripadanya ialah *Taepodong-2* yang dipercayai mempunyai keupayaan untuk sampai ke bahagian barat AS dan membawa senjata nuklear. Tindakan ini telah menerima kecaman daripada

masyarakat antarabangsa, malah Majlis Keselamatan Bangsa-Bangsa Bersatu telah menguntuk tindakan ini dan menuntut Korea Utara mengantungkan program peluru berpandu balistiknya. Kecaman ini tidak diendahkan oleh Korea Utara, malah pada 9 Oktober 2006, Korea Utara menjalankan ujian nuklear bawah tanah. Ujian itu dengan segera dikecam oleh masyarakat antarabangsa dan Majlis Keselamatan Bangsa-Bangsa Bersatu sebulat suara mengundi untuk mengutuk ujian tersebut dan mengenakan sekatan ke atas Korea Utara, untuk bertujuan menghalang pembangunan program senjata nuklearnya. Provokasi ini masih berlanjutan apabila Korea Utara mengeluarkan amaran supaya kapal asing tidak melalui perairan pantai baratnya sehingga penghujung Julai 2009 kerana ujian penembakan peluru berpandu. Tindakan ujian peluru berpandu ini merupakan bantahan ke atas tindakan Lee Myung Bak, Presiden Korea Selatan yang membuat kunjungan ke AS untuk bertemu dengan Presiden Barack Obama dalam sidang kemuncak di Washington. Tahap dilema keselamatan di rantau Asia Timut Laut meruncing menjelang September 2009 apabila Korea Utara memaklumkan kepada Majlis Keselamatan Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu bahawa negaranya berada dalam fasa terakhir pengayaan uranium, iaitu satu sumber kedua bagi menghasilkan bom nuklear, sebagai tambahan kepada program berasaskan plutonium yang dijalankan sebelum ini. Korea Utara juga menyatakan pendiriannya untuk meneruskan program nuklearnya walaupun terdapat desakan antarabangsa untuk menghentikan program pembangunan nuklearnya.⁴⁴

Sikap provokatif Korea Utara terhadap Korea Selatan, Jepun dan kepentingan AS di rantau Asia Timut Laut mewujudkan ancaman keselamatan di rantau ini. Situasi ini dikeruhkan lagi dengan sokongan China kepada Korea Utara. Demi menangani dilema keselamatan di rantau ini, AS telah menggunakan pakatan keselamatan dengan Jepun untuk menempatkan tenteranya di Jepun. Kehadiran tentera AS adalah bertujuan menangani provokasi Korea Utara dan kebangkitan ketenteraan China. Ancaman keselamatan ke atas kepentingan AS dan sekutu-sekutunya seperti Jepun, Korea Selatan dan Taiwan telah menyebabkan AS memberikan tumpuan ke atas rantau ini pada era pasca Perang Dingin. Menurut Robert Gates, Setiausaha Pertahanan AS, AS tidak akan berdiam diri ketika Korea Utara membina kemampuan kuasa pemusnah untuk disasarkan kepada mana-mana negara di rantau ini atau ke atas AS.⁴⁵ Kebimbangan AS terhadap kebangkitan China (dari segi politik, ketenteraan dan ekonomi) dan program nuklear Korea Utara diperjelaskan dalam satu laporan bertajuk *Bottom Up Review* Jabatan Pertahanan AS. Laporan ini menjelaskan bahawa penceroboh serantau atau negara yang agresif yang ancaman kepentingan AS dan sekutunya mesti dicegah. Jika perlu, AS dan sekutunya boleh menggunakan keupayaan ketenteraannya.⁴⁶ AS menempatkan lebih kurang 100,000 orang tentera di rantau Asia Pasifik, khususnya di Jepun bagi tujuan bertindak balas terhadap sebarang ancaman kepada kepentingan AS dan rakan sekutunya. Perbincangan di atas jelas menunjukkan bahawa pakatan keselamatan AS-Jepun amat penting dan relevan dalam mengimbangi kebangkitan kuasa-kuasa di rantau ini. Pakatan ini melegitimasi kehadiran tentera AS di rantau Asia Timur Laut dan Asia Pasifik, dan perlindungannya kepada Jepun, Korea Selatan dan Taiwan merubah kedinamikan percaturan keselamatan di rantau ini.

Rumusan

Pakatan keselamatan AS-Jepun merupakan satu konstruksi pasca Perang Dunia Kedua, yang pada awalnya bertujuan untuk mengawal kebangkitan ketenteraan Jepun melalui proses nyahtentera (*demilitarization*). Percaturan keselamatan di era pasca Perang Dingin memperlihatkan kemunculan beberapa kuasa serantau yang baru di rantau Asia Timur Laut. Dengan perpecahan Kesatuan Soviet, kedinamikan keselamatan di rantau ini mula berubah. Kemunculan China sebagai kuasa tentera serantau yang baru dan masalah di Semenanjung Korea telah mewujudkan masalah keselamatan yang meruncing di rantau ini. Program pembangunan nuklear Korea Utara, serangan pengganas, krisis China-Taiwan, konflik di Semenanjung Korea dan sikap provokasi China adalah antara sebab-sebab utama AS dan Jepun mengukuhkan hubungan keselamatan. Pakatan keselamatan AS-Jepun telah muncul sebagai reaksi kepada keperluan keselamatan serantau sejak Perang Dunia Kedua, khususnya sebagai langkah bagi menjamin kelangsungan dan kepentingan nasional AS, Jepun and sekutunya di rantau Asia Timur Laut. Pakatan ini memberi jaminan imbalan kuasa akibat kebangkitan China dan ketidaktentuan situasi keselamatan di Semenanjung Korea serta perubahan dalam bentuk hubungan dua hala antara AS dan Jepun. Pakatan AS-Jepun ini juga tidak bebas daripada masalah. Misalnya pada awal tahun 1990-an, AS dan Jepun masih kurang pasti akan hala tuju hubungan mereka dan masa depan pakatan tersebut, namun kerjasama dalam pakatan ini telah berjaya dipertingkatkan dan diperkukuhkan, sesuai dengan senario ancaman keselamatan semasa. Kebolehan pakatan ini untuk berubah mengikut kedinamikan semasa adalah faktor penting dalam menentukan kerelevanannya. Krisis nuklear Korea Utara pada tahun 1994 telah mendesak AS dan Jepun memperbaharui hala tuju pakatan keselamatan dengan menumpukan komitmen terhadap menjamin kestabilan dan keamanan rantau Asia Timur Laut dan Asia Pasifik. Pakatan ini menjadi tulang belakang kepada percaturan keselamatan di rantau ini. Malah, pentadbiran Obama juga mengakui keperluan untuk memperbaiki pakatan dan meningkatkan keupayaan pakatan ini. Dalam pada itu, tahun 2010 dianggap penting bagi pakatan ini kerana ianya merupakan sambutan ulang tahun ke-50 bagi *US-Japan Treaty of Mutual Cooperation and Trust*, yang telah menjadi asas kepada hubungan AS dengan Jepun berkenaan rantau Asia Timur Laut. Perbincangan dalam artikel ini menunjukkan bahawa pakatan keselamatan AS dengan Jepun adalah penting dan masih relevan pada era pasca Perang Dingin, khususnya bagi menjamin kestabilan dan keamanan di Asia Timur Laut dan Asia Pasifik. Perkara ini jelas dengan komitmen yang ditunjukkan oleh para pemimpin AS dan Jepun dalam mengekalkan dan mengukuhkan pakatan keselamatan antara kedua-dua negara.

Nota

- ¹ Dr Ravichandran Moorthy adalah pensyarah kanan dalam Program Pengajian Strategi dan Hubungan Antarabangsa, Universiti Kebangsaan Malaysia. Rejali Ak Angong merupakan pegawai polis berpangkat Asisten Superintendan, beliau mempunyai ijazah sarjana dalam pengajian Analisis Keselamatan dan Hubungan Antarabangsa.
- ² Selepas AS mengembalikan kuasa pemerintahan kepada Jepun, pihak pemerintah pasca perang Jepun telah memperkenalkan Doktrin Yoshida. Doktrin ini menekankan pembangunan ekonomi sebagai teras utama kerajaan disamping meletakkan

perbelanjaan ketenteraan ditahap yang terendah. Doktrin telah dapat membantukan Jepun melonjakkan pertumbuhannya dan menghadkan kemungkinan kemunculan semula militerisme di Jepun.

3 Doktrin Fukuda ditegaskan oleh Perdana Menteri Jepun Takeo Fukuda pada 1977 di Manila semasa jelajah ke negara-negara anggota ASEAN. Perdana Menteri Fukuda berjanji bahawa Jepun akan komited untuk keamanan dan tidak akan menjadi kuasa tentera. Jepun akan membina hubungan saling meyakinkan (*relationship of mutual confidence*) dan percaya dengan negara-negara Asia Tenggara dalam pelbagai bidang. Jepun akan bekerjasama secara positif dengan ASEAN dan negara anggotanya sebagai rakan bersama. Doktrin Fukuda menjadi asas dalam hubungan diplomasi Jepun terhadap Asia.

4 Wolf, Mendl 1995, *Japan's Asia Policy: Regional security and global interest*. New York: Routledge, hlm. 106.

5 Green, Micheal 2007, 'Japan is back: why Tokyo's new assertiveness is good for Washington. Real Clear Politics,' http://www.realclearpolitics.com/articles/2007/03/japan_is_back_why_tokyos_new_a.html [21 Mei 2010].

6 McDevitt, Michael, 'U.S. security strategy in East Asia.' http://web.mit.edu/ssp/seminars/wed_archives_02fall/mcdevitt.htm [26 Jun 2010].

7 Sugita, Yoneyuki hlm. 253-258.

8 Kamiya, Mataka 2003, 'Reforming the US-Japan alliance: What should be done?' dlm. Ikenberry, G. John dan Inoguchi, Takashi (pnyt.), *Reinventing the alliance: U.S.-Japan security partnership in an era of change*, hlm. 91. New York: Palgrave Macmillan.

9 Kamiya. hlm. 92.

10 Ibid.

11 Ibid.

12 US Department of Defense, 'United States security strategy for the East Asia-Pacific region,' February 1995; National Defense Program Outline in and after FY 1996.

13 Japan-US Joint Declaration on Security-Alliance for the 21st Century. 17 April 1996.

14 Kamiya, hlm. 94.

15 Kamiya, hlm. 95.

16 Osius, Ted 2002. *The US-Japan security alliance: why it matters and how to strengthen it*. London: Praeger Publishers, hlm. 81.

17 Ibid., hlm. 81.

18 Ibid., hlm. 100.

19 Remarks by the President to the Diet, Office of the Press Secretary. 18 Feb. 2002. <http://usembassy.state.gov/tokyo/wwwhus0048.html> [16.06.2010].

20 Glosserman, Brad 2001, 'Making history the hard way. Comparative Connections: An E-Journal on East Asian Bilateral Relations,' 4th Quarter 2001 (January 2002). http://www.csis.org/pactor/cc/0104Qus_japan.html [16 Jun 2010].

21 Cossa, Ralph A 2001, Ushering in the Post-Cold War era. Comparative Connections: An E-Journal on East Asian Bilateral Relations, 3rd Quarter 2001 (October 2001). <http://www.csis.org/pactor/cc/0103Qoverview.html> [16 Jun 2010].

22 Bush, George W 2002. *The National Security Strategy of the United States of America*. Washington, D.C.: The White House, hlm. 5-7.

23 Ibid., hlm. 5-7.

24 Rice, Condoleeza, and Rumsfeld, Donald 2005, 'Security Consultative Committee Document U.S.-Japan alliance: Transformation and realignment for the future,' <http://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/security/scc/doc0510.html> [10 Mac 2010].

25 Pada 23 Jun 2006, AS dan Jepun menandatangani satu perjanjian untuk membuat secara bersama teknologi peluru anti-balistik (ABM) dan menjalankan pengawasan dan pegasanan untuk mengumpul data kritikal untuk berwaspada akan kemungkinan

- Korea Utara membuat ujian peluru balistik. AS juga bersetuju untuk menghantar beberapa bateri peluru Patriot PAC-3 untuk melindungi Okinawa.
- 26 Anonymous 2010, 'Isu pangkalan udara: Jepun beralah dengan AS,' *Utusan Malaysia*. 20 Mei 2010, hlm. 30.
- 27 Anonymous 2010, 'Rakyat Okinawa marah Hatoyama,' *Utusan Malaysia*. 24 Mei 2010, hlm. 17.
- 28 Anonymous 2010, 'US, Japan seek to strengthen alliance,' <http://www1.voanews.com/english/news/US-Japan-Relations-81213082.html> [01 Julai 2010].
- 29 Stuart, Douglas T and Tow, William T 1996, 'Security policy in the Asia-Pacific: a US strategy for a new century?', Australia: Centre for the study of Australia-Asia Relations, hlm. xii.
- 30 Ibid., hlm. xii.
- 31 Nye, Joseph 1995, 'The case for deep engagement,' *Foreign Affairs*, Vol. 71, No. 2, hlm. 94-95.
- 32 Anonymous 1995, U.S. Department of Defense. Office of international security affairs, 'United States security strategy for the East Asia-Pacific Region,' Washington: February 1995, hlm. 10.
- 33 Brzezinski, Zbigniew 1997, *The grand chessboard: American primacy and its geostrategies imperatives*, New York: Basic Books, hlm. 152.
- 34 Miles, Donna , 'U.S. won't abandon Asia-Pacific in force restructuring,' <http://www.defenselink.mil/news/newsarticle.aspx?id=24993> [24 Mei 2010].
- 35 Segal, Gerald, 1989, 'China's foreign policy,' dlm. David Goodman & Gerald Segal (pnyt.). *China at forty*, hlm. 117-139. Oxford: Clarendon Press.
- 36 Mohamad Faisol Keling 2010, Dasar Ketenteraan China. *Pemikir*. Januari-Mac 2010, hlm. 102.
- 37 Medeiros Evan S, and Yuan, Jing-dong, 2001, 'A US military presence in Asia: offshore balancer or local sheriff?', *Jane's Intelligence Review*. January 2001, hlm. 34.
- 38 Anonymous 1995, 'The neighbors are restless,' *Newsweek*, 17 July 1995, hlm. 9.
- 39 Anonymous 1995, 'Stepping out China's lengthening shadow,' *International Defense Review*, Vol. 28, February 1995, hlm. 29.
- 40 Anonymous 1995, 'A dangerous game Taiwan: Lee walks a perilous line between Beijing and Washington,' *Newsweek*, September 1995, hlm. 10.
- 41 Stuart dan Tow, hlm. 10.
- 42 Qinggong, Li, 1996, 'Major countries actively readjust military strategies-development trends in world military situation,' dlm. Stuart, Douglas T and Tow, William T. (pnyt.) 'Security policy in the Asia-Pacific: A US strategy for a new century?', hlm. 8. Australia: Centre for the study of Australia-Asia Relations.
- 43 Dibb, Paul 2006, 'America and the Asia Pacific region,' dlm. Ayson, Robert and Ball, Desmond (Pnyt.), *Strategy and security in the Asia Pacific*, hlm. 182. NSW, Australia: Allen & Unwin.
- 44 Anonymous 2009, Pyongyang telah memaklumkan perkara tersebut kepada Majlis Keselamatan: Nuklear masuk fasa terakhir. *Utusan Malaysia*. 5 September 2009, hlm. 18.
- 45 Anonymous 2009, 'AS beri amaran', *Utusan Malaysia*. 31 Mei 2009.
- 46 Aspin, Les 1993, 'Report on the Bottom Up Review,' Department of Defence, Washington DC, hlm. iii.

